Eduskunnan IKÄ-verkoston webinaari
30.9.2024, klo 9.15–10.45

Katse kotona asumiseen

- **Kotihoito ja kotihoidon asiakkaat kansallisen tiedon valossa**
  johtava tutkija, TtT, dosentti, **Mari Aaltonen**, THL
- **Ikääntyneiden turvallisuus ja turvallisuuden kokemukset**
  erityisasiantuntija **Sini Erholtz**, sisäministeriö
- **Järjestöjen rooli ikäihmisten kotona asumisen tukena**
  sosiaalipoliittinen asiantuntija, VTM, **Eero Kivinen**, Eläkkeensaajien keskusliitto

Alustuksia kommentoimassa kansanedustajat **Pauli Kiuru**, **Ritva Elomaa** ja **Inka Hopsu**.

Ilmari Nurminen
Ikäverkoston puheenjohtaja

Marko Kilpi
varapuheenjohtaja

Katja Borodulin
sihteeri, Ikäinstituutti

Kotihoito ja kotihoidon asiakkaat kansallisen tiedon valossa

Mari Aaltonen
Johtava tutkija

Eduskunnan IKÄ-verkoston webinaari 30.9.2024

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

2.10.2024

Sisältö

Kotihoidon asiakkaat

Kotihoidon järjestäminen ja toteutuminen

Kotihoidon asiakkaat: toimintakyky

Lähde: Iäkkäiden toimintakyky ja palvelutarpeet RAI-vertailutiedot 2022 https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202401254374

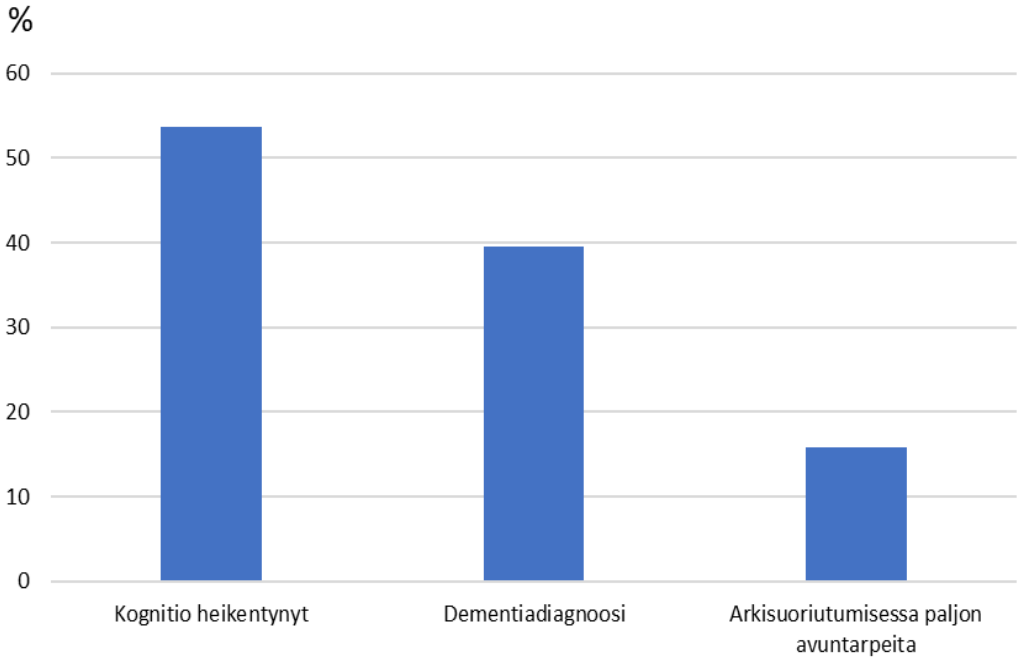

- Alueellinen vaihtelu:

✓ Kognition heikentyminen 39-63 %

(Satakunnan hva - Keski-Uudenmaan hva)

✓ Dementiadiagnoosi 24-57 %

(Satakunnan hva - Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue)

✓ Arkisuoriutumisen suuri avuntarve 11-24 %

(Vantaa-Kerava - Kainuun hyvinvointialue)

Kotihoito: osallisuus

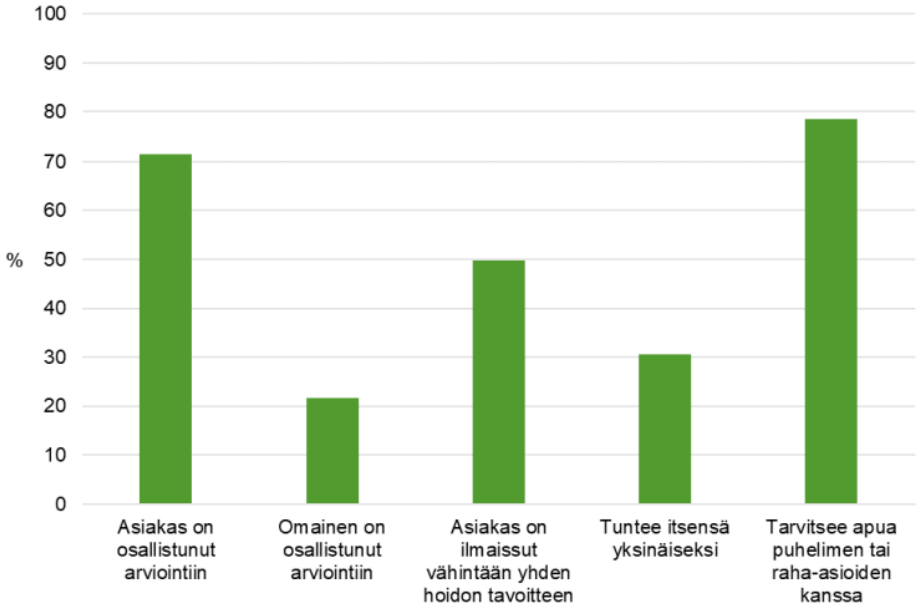

Alueellinen vaihtelu:

✓ Arviointiin osallistuminen:

Kanta-Hämeen hyvinvointialue 41,2 % - Satakunnan hyvinvointialue 96,5 %

✓ Omainen osallistunut arviointiin:

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue 8,7% –

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue 27,4%

✓ Vähintään yksi tavoite:

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue 29,3% - Satakunnan hyvinvointialue 82,0%

Kotihoidon asiakkaat: hoitotyön ja palvelun laatu kotihoidossa

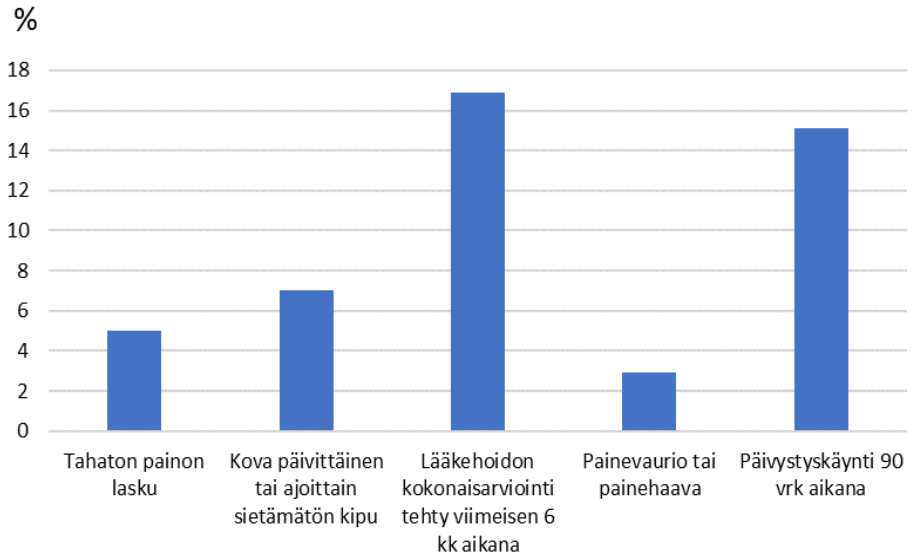

- Lääkehoidon kokonaisarvioinnissa ja päivystyskäynneissä suurimmat alueelliset vaihtelut

✓ Lääkehoidon kokonaisarvioinnissa vaihtelu 4-50 %

(Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue - Pohjois-Karjalan hyvinvointialue)

✓ Päivystyskäynneissä vaihtelu 9-20 %

(Itä-Uudenmaan hyvinvointialue - Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue)

Säännöllinen kotihoito: määrä ja peittävyys hyvinvointialueittain 75-vuotta täyttäneet asiakkaat, lkm ja % 75v. täyttäneistä

Lähde: Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2023 https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-230-3

	lkm	%
Koko maa	88800	14,8
Helsinki	7104	12,8
Itä-Uusimaa	1579	14,9
Keski-Uusimaa	2196	12,3
Länsi-Uusimaa	5455	13,2
Vantaa ja Kerava	1980	9,6
Varsinais-Suomi	8272	14,8
Satakunta	4217	14,6
Kanta-Häme	2498	11,8
Pirkanmaa	7851	13,9
Päijät-Häme	2845	10,6
Kymenlaakso	3133	14
Etelä-Karjala	2426	14,1
Etelä-Savo	3300	16,4
Pohjois-Savo	4667	15,7
Pohjois-Karjala	2893	14,1
Keski-Suomi	4753	15,5
Etelä-Pohjanmaa	3949	16,6
Pohjanmaa	2855	13,8
Keski-Pohjanmaa	1519	19,4
Pohjois-Pohjanmaa	6944	17,9
Kainuu	1873	19,6
Lappi	3496	16,9

Kotihoito 2023

Lähde: Vanhuspalvelujen tila 2023 https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024041317418

- Kotihoitoa tuottavista yksiköistä 53 prosenttia toteutti asiakkailleen vähintään asiakassuunnitelman mukaisen määrän palvelutunteja lokakuussa 2023
- Suunniteltujen palvelutuntien toteutumisessa oli alueellisia eroja, vaihtelu 14-84 % alueiden välillä (Helsingin kaupunki – Keski-Suomen hyvinvointialue)
- Haasteita tuottavat henkilöstön saatavuuden vaikeudet ja kiire

- Työajasta 54 prosenttia on asiakasaikaa
- Kotihoidon laskennallinen henkilöstömäärä oli 19 092 henkilöä.
- Kotihoidon henkilöstöstä 71 prosenttia on lähi- tai perushoitajia,

Kotihoidon haasteet ja vahvuudet

Lähde: Kaihlanen, Ruotsalainen, Väisänen, et al. Job demand and job resource factors explaining stress and job satisfaction among home care nurses – a mixed-methods sequential explanatory study. BMC Nurs 22, 404 (2023). https://doi.org/10.1186/s12912-023-01568-3

- Aikapaine, suurempi keskeytysten määrä työpäivän aikana sekä työyhteisön rooliristiriidat liittyivät korkeampaan stressiin ja alhaisempaan työtyytyväisyyteen
- Hoidon jatkuvuus ja työn tekemisen itsenäisyys liittyivät korkeampaan työtyytyväisyyteen
- Hoitajapula yhdistettynä kasvavaan asiakasmäärään on todellisuutta kotihoidossa ja lisäävät merkittävästi työntekijöiden työuupumusriskiä ja vaihtuvuutta → iäkkään väestön määrä ja etenkin pitkäikäisyys yleistyvät edelleen

Tiiviisti

- Suuri alueellinen vaihtelu sekä asiakasrakenteissa että kotihoidon toimivuudessa

  → tärkeä muistaa, että asiakasrakenne kertoo siitä ketkä ovat päässeet kotihoidon piiriin
- Kotihoidon asiakasrakenteessa näkyy muistisairauksia sairastavien sekä ylipäätään ikääntyneiden ihmisten lukumäärän kasvu
- Mutta toisaalta: https://yle.fi/a/74-20113815

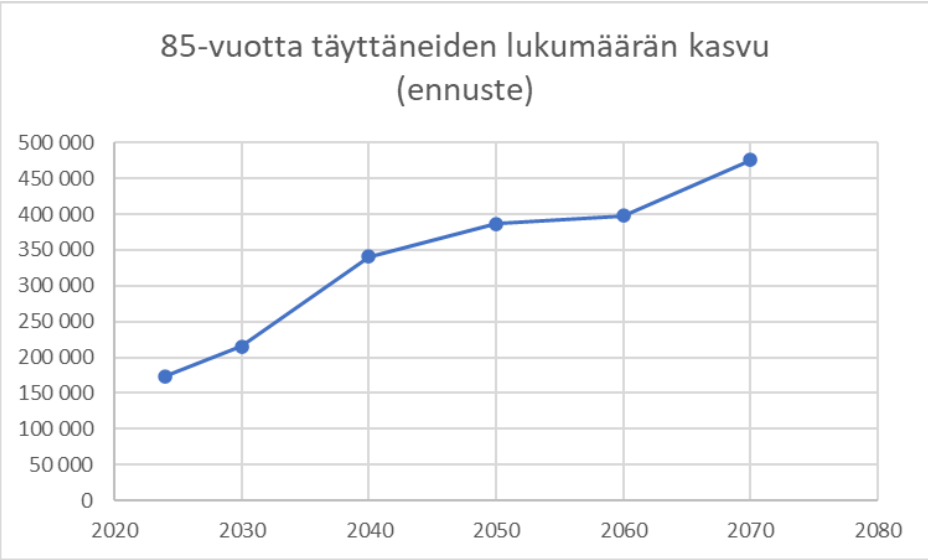

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu].
ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 23.9.2024].
Saantitapa: https://stat.fi/tilasto/vaenn

Kiitos

Iäkkäiden palvelut –tiimi ja muut
THL:n tutkijat

mari.s.aaltonen@thl.fi

Ikääntyneiden turvallisuus ja turvallisuuden kokemukset

- 60+ -vuotiaat ovat keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä kuin muut ikäluokat.
- Myös ikääntyneiden turvallisuuden tunne on keskimääräistä korkeampaa. Tästä huolimatta yhteiskunnalliset huolet ovat merkittävästi kasvussa.
    - Turvallisuuden kokemukset ovat heikentyneet peräkkäisten kriisien myötä.
    - Huoli terveydestä ja sairauksista heikentävät iäkkäiden luottamusta tulevaisuuteen.
    - Kaatumisen pelko saattaa merkittävästi rajoittaa iäkkään ja yksin asuvan henkilön turvallisuuden tunnetta sekä itsenäistä liikkumista.
- Median käyttö ja käytetyt uutislähteet ovat voimakkaasti eriytyneet eri ikäpolvien välillä, mikä voi vahvistaa informaation roolia yhteiskunnallisten jakolinjojen taustalla.
- Nykyiset tilastoinnit eivät huomioi riittävällä kattavuudella ikääntyneiden monimuotoisuutta: sisäministeriö, Ikäinstituutti ja Taloustutkimus tuottavat laaja-alaisen ikääntyneiden turvallisuuteen ja turvallisuuden kokemuksiin keskittyvän tutkimuksen syksyn 2024 aikana. Tuloksista raportoidaan vuoden 2025 alussa.

Sini Erholtz, erityisasiantuntija, sisäministeriö

Järjestöjen rooli ikäihmisten kotona asumisen tukena

Eduskunnan IKÄ-verkosto, 30.9.2024

Eero Kivinen, Sosiaalipoliittinen asiantuntija
Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Tässä esityksessä:

- Ikääntyneiden aktiivisuus ja osallistuminen järjestötoimintaan
- Ikääntyneiden hyvinvointia lukuina

EKL
2023
7937
Liikuntakampanjaan (2 kk) osallistuneita
2 235
Liiton koulutuksiin ja kilpailuihin osallistuneita
15
EKL-piiriä
5 120
Vapaaehtoisia
383 173
Liikuntakertoja (2 kk)
277
EKL-yhdistyksiä
72 479 h/kk
Vapaaehtoistyötuntia
64 422
Jäseniä
89
Uusia kerhoja perustettu
Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf

Eläkeläiset tukevat kansantaloutta

VAPAAEHTOISTYÖLLÄ

Kaikenikäisten vapaaehtoistyön arvo on vuodessa 3,2 miljardia.

Yli 65-vuotiaat osallistuvat kaikkein aktiivisimmin vertais- ja vapaaehtoistoimintaan.

Millä näistä toimialoista olet tehnyt vapaaehtoistehtäviä viimeksi kuluneen vuoden aikana?

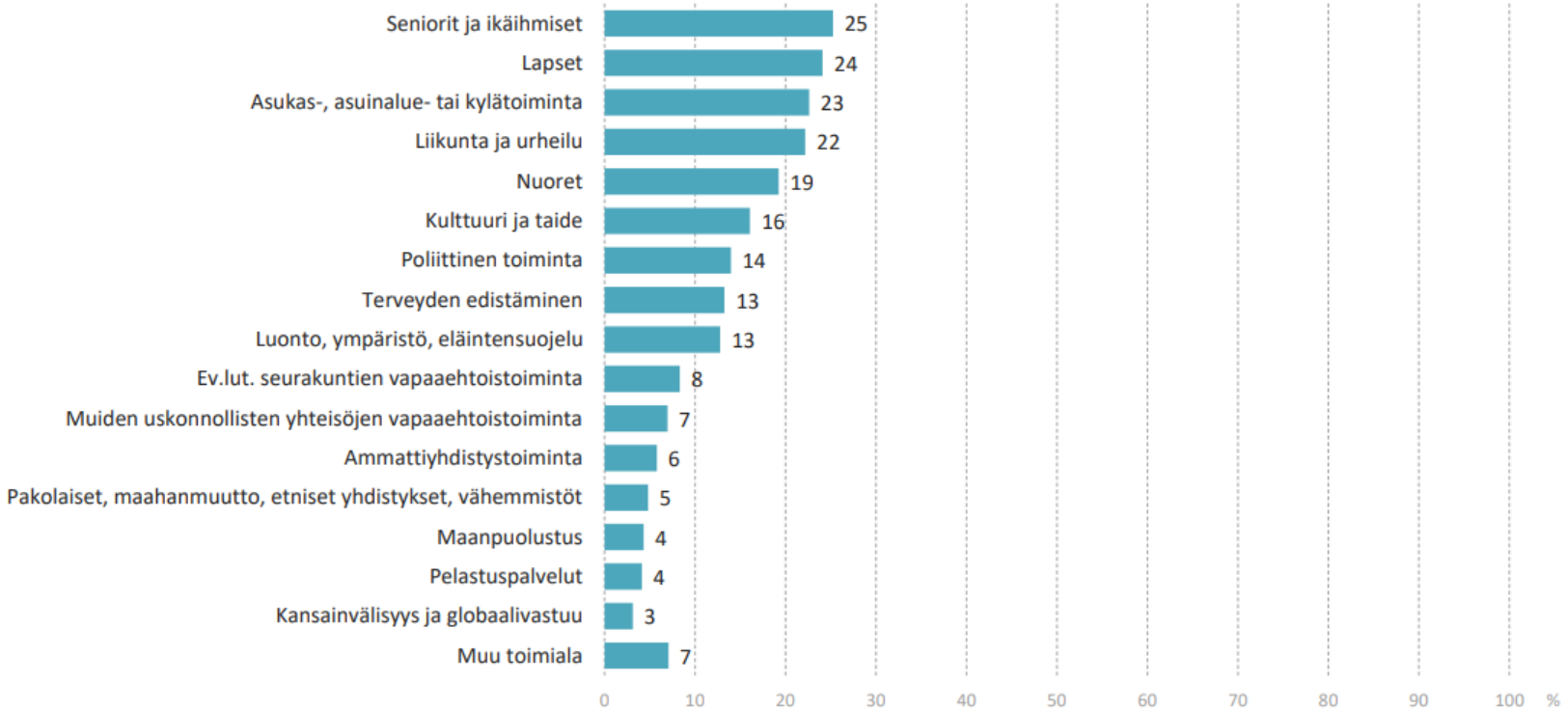

Vapaaehtoistyötä viimeisen 4 viikon / 12 kuukauden aikana tehneet, n=433

Mielipiteet väittämistä

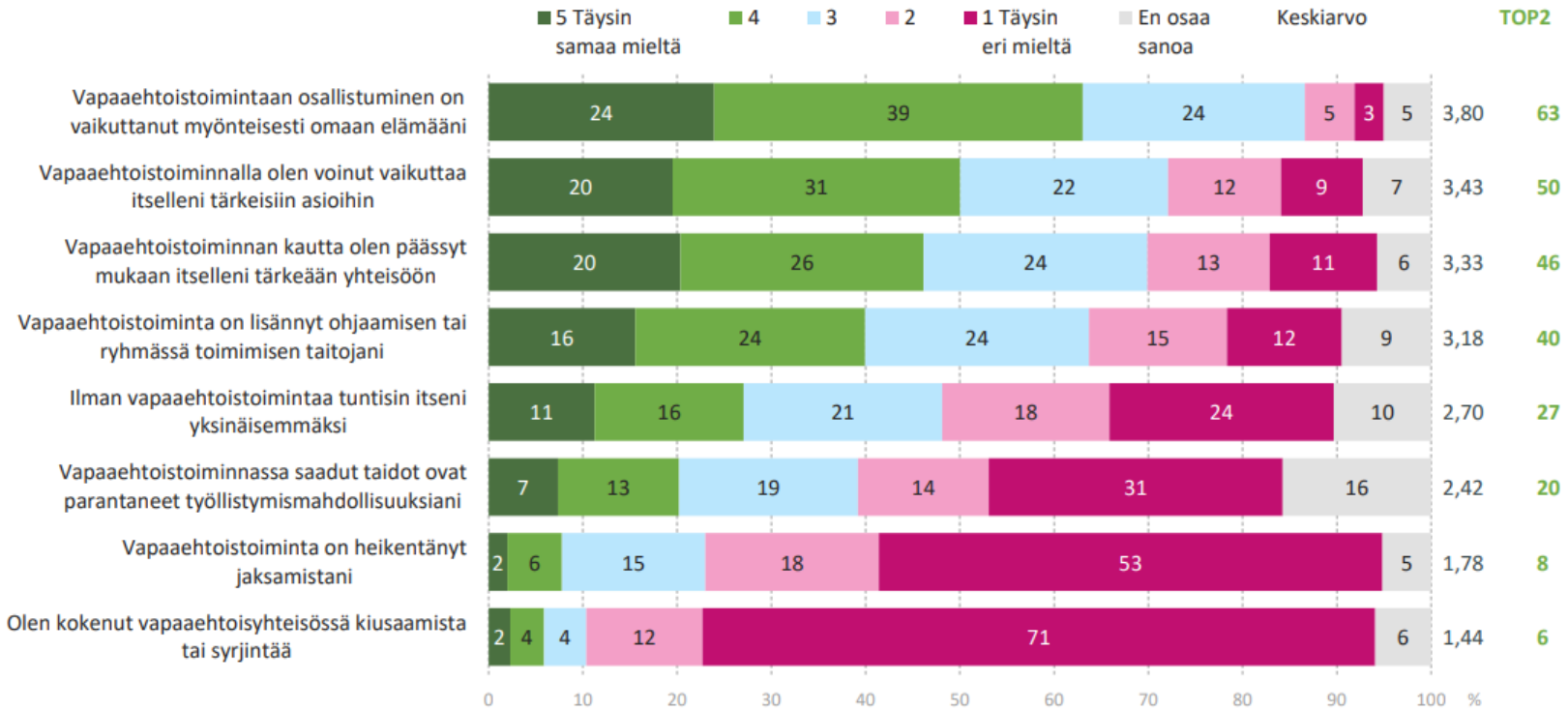

Tehnyt vapaaehtoistyötä, n=801

Edunvalvontaa ja edellytysten luomista sosiaaliseen kanssakäymiseen eläkkeensaajille

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Jäsentutkimuksen tuloksia 2024

TAVOITE

Toimintaan osallistuvat:
– Uudet ideat ja virikkeet.
– Voimaantuminen.
– Vähentynyt yksinäisyys.
– Parantunut toimintakyky, elämänlaatu ja jaksaminen.
– Omatoimisuus säilyy ja pystyy asumaan kauemmin kotona.
– Hoitokustannukset ja hoidontarve vähenevät.

Yhdistysten vastuuhenkilöt ja vapaaehtoiset:
– Lisääntynyt jaksaminen ja aktiivisuus, uusia ideoita ja yhteistyömuotoja.

RESURSSIT

Henkilöresurssit
– Monimuotoinen työyhteisö: johto ja työntekijät innokkaita ja ammattitaitoisia, monipuoliset työ- ja koulutustaustat.
– Valtakunnallinen, pitkäjänteisesti rakentunut vapaaehtoisten verkosto
– Luotettavat ulkopuoliset palveluntuottajat ja yhteistyökumppanit.

Laitteet ja tilat
– Ajantasaiset laitteet, ohjelmistot ja koulutus.
– Tapahtumia ja asiakastapaamisia mahdollista järjestää omissa tiloissa.

Rahoitus
– STEAn yleisavustus ja kohdennettua avustustoimintaa
– Huomattava määrä omaa varainhankintaa.

TOIMINNAN TUNNUSLUKUJA

Vuonna 2023

– 5120 vapaaehtoista, 72 479 h/kk
– 7937 liikuntakampanjaan osallistunutta (kesto 2 kk) ja heillä 383 173 liikuntasuoritusta.
– 90,3 % yhdistyksellä toimintakykyä ylläpitävää toimintaa esim. tasapaino-, voimistelukerhoja.
– Joka toinen yhdistys järjesti toimintaa myös yhdistyksensä ulkopuolisille ikäihmisille esim. palvelutalovierailut.
– 455 digivertaisopastajaa, 6435 opastusta, 5914 tavoitettua ikääntynyttä digiummikkoa.
– 2300 koulutuksiin ja kilpailuihin osallistunutta

TULOKSIA

– Kokonaisarvosana nousi aiemmasta, ka. 5,8 (asteikolla 1–7): viestintä lisääntyi ja parani, edunvalvontaan liittyvät asiat vahvistuivat esim. eläkeläisten etujen ajaminen.
– 83 % koki saavansa hyvin vastinetta jäsenmaksuilleen (v. 2019 vastaava luku oli 77 %).
Jäsenyyden syissä korostui sosiaalisuuden merkitys; yhdessä oleminen ja ystävien saaminen.
61 % koki yksinäisyyden olevan kolmen suurimman iäkkäiden ihmisten ongelmien joukossa.
– 70 % oli sitä mieltä, etteivät hyvinvointialueet pysty jatkossa huolehtimaan suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista.

Soste ry 2024

Parikin esimerkkiä EKL:n tarjoamasta tuesta

- EKL on ylläpitänyt Verkosta virtaa-toimintaa vuodesta 2019
  - Digitaalista tukea maanlaajuisesti vertaisopastajien voimin
  - Maksuton koulutus vertaisopastajille
  - Digitaalisen syrjäytymisen riskin torjuntaa
- Paas poiketen -toiminta elvyttää vanhaa kyläilykulttuuria
  - Koulutetut vapaaehtoiset käyvät tervehtimässä ikääntyneitä, juttelevat ja viettävät yhdessä aikaa ikääntyneen voimavarojen ja toiveiden mukaan
  - Maksuttomat koulutukset vapaaehtoisille
- Nestorit-toiminta antaa ikämiehille oman paikan toimia itsensä näköisesti
  - Maksuton koulutus ryhmänohjaajille
  - Nestorit-käsikirja ryhmätoimintaan

Ikääntyneiden hyvinvointia lukuina

Yksinasuvien osuus 65 v. täyttäneistä hyvinvointialueilla, Helsingissä ja Ahvenanmaalla vuosina 1995 ja 2020

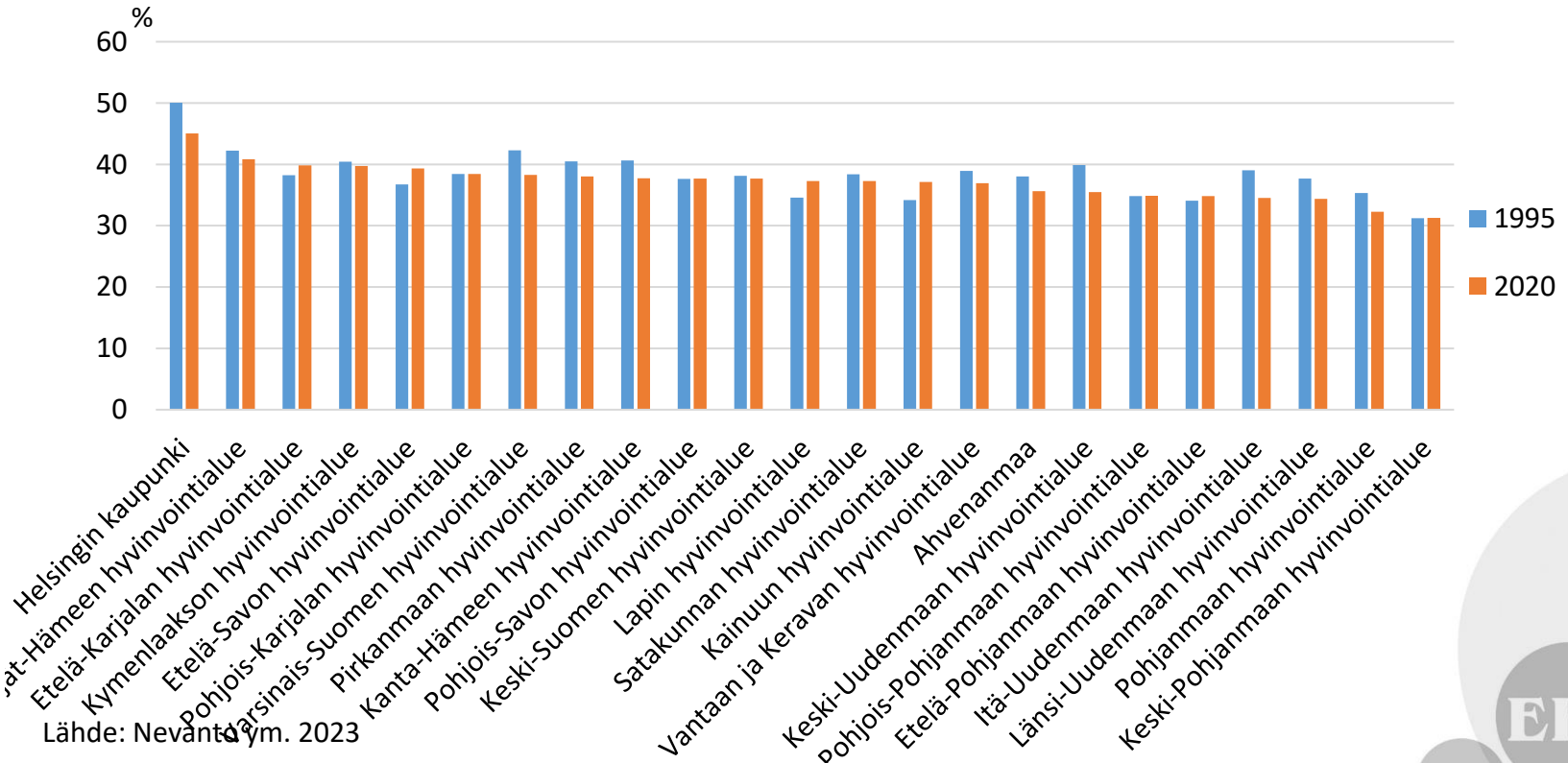

Lähde: Nevanta ym. 2023

Miten ikääntyneet voivat: Huomisen Kynnyksellä 2022

- Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n toteuttama kyselytutkimus
  - Tuotetaan kolmen vuoden välein vuodesta 2007
  - Uusin siis 2022
- Vastaajat suomalaisia 55–84-vuotiaita
- Selvitetty käsityksiä ikääntyvien ja iäkkäiden ihmisten ongelmista maassamme, suhtautumista eläkeläisjärjestöihin, luottamusta eläkejärjestelmään ja siihen vaikuttaviin tahoihin
- Koko tutkimusraportti nähtävissä EETUn sivuilla

Mihin järjestöjen tulisi vastaajien mielestä keskittyä edunvalvonnassa

Huomisen kynnyksellä 2022

Kuvio 3. TÄRKEIMMÄT ASIAT, JOIHIN ELÄKELÄISJÄRJESTÖJEN TULISI ERITYISESTI KESKITTYÄ (kuuluu kolmen tärkeimmän joukkoon, %).

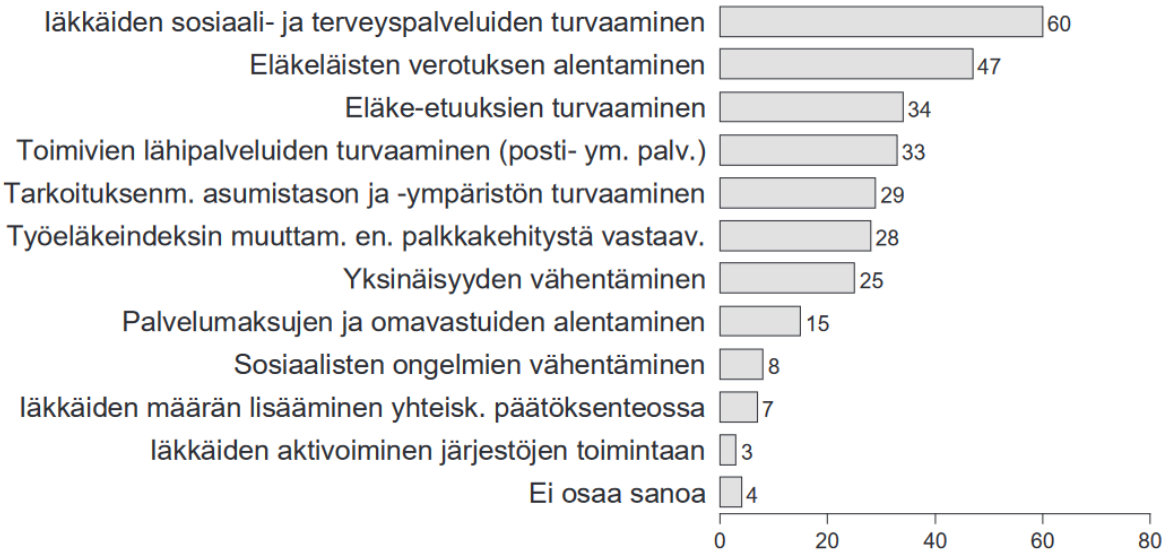

Kantar TNS Oy 2022 / PGraphics

Sairastuminen ja liikuntakyvyn menettäminen ikääntymisen suurimmat pelot

Huomisen kynnyksellä 2022

Kuvio 16. MITÄ PELKÄÄ IKÄÄNTYESSÄÄN (kaikki ne asiat, jotka pelottavat, %).

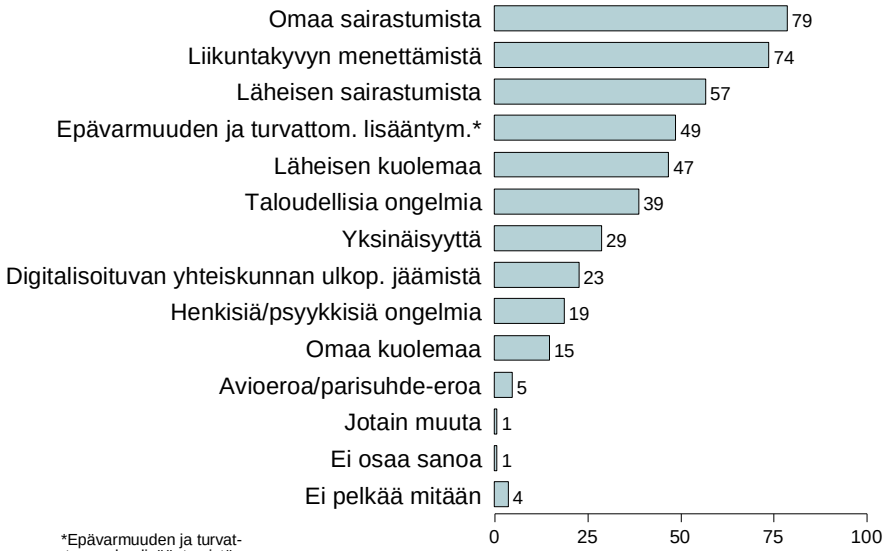

*Epävarmuuden ja turvat-tomuuden lisääntymistä yhteiskunnassa

Kantar TNS Oy 2022 / PGraphics

Yksinäisyys ei ole täysin mitätön pelko ikääntyneille

Huomisen kynnyksellä 2022

Kuvio 2a. SUURIMMAT IÄKKÄIDEN IHMISTEN ONGELMAT TÄMÄN PÄIVÄN SUOMESSA (kuuluu kahden suurimman joukkoon, %).

Kantar TNS Oy 2022 / PGraphics

Onnellisuus koostuu useammasta tekijästä

Huomisen kynnyksellä 2022

Kuvio 15. ONNELLISUUTEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT KUN IKÄÄ TULEE LISÄÄ (korkeintaan kolme tärkeintä, %).

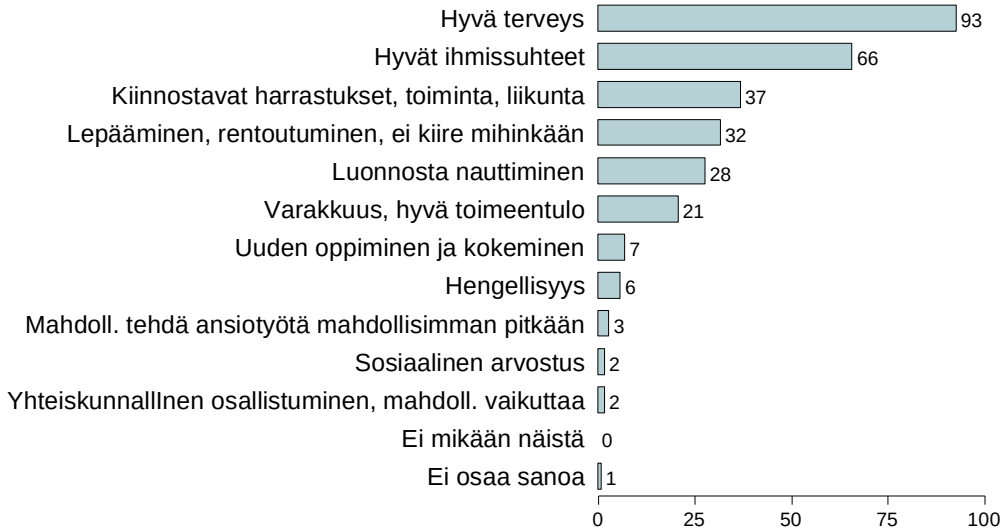

Kantar TNS Oy 2022 / PGraphics

Tärkeä aspekti muistaa: vapaaehtoisuus tukee lakisääteisiäkin toimia

Kuntalaki määrää kunnan yhdeksi tehtäväksi hyvinvoinnin edistämisen

- Järjestöt toimivat kustannustehokkaasti ja luovat yhteisöllisyyttä
  - Useampi kunta ja hyvinvointialue tukevat järjestöjä taloudellisesti
  - Mutta voiko yhteisöllisyys olla ostopalvelu?
- Julkinen sektori hyötyy:
  - Lakisääteiset tehtävät voidaan toteuttaa joustavammin (ja miksei halvemmallakin)
  - Palvelujen resursseja säästyy, kun hyvinvointi lisääntyy
- Yhdistyksien voimavara jäsenistön ehdoilla toimimisessa
  - Esim. hyvä mahdollisuus omaksua digitaalisia työkaluja jäsenistön ehdoilla
  - Korona-aika potki muutosta liikkeelle, mutta edelleen työtä on jäljellä

”Eläkeläisjärjestöt kohtaavat tuhansia ikäihmisiä säännöllisesti hyvinvointialueellamme, ja tekevät ilmaista vapaaehtoistyötä heidän toimintakykynsä ylläpitämiseksi. Järjestöjen ruohonjuuritason työ on myös kaupungeille kustannustehokas tapa auttaa kuntalaisiaan. Avustusjärjestelmiä tulee kehittää ja monipuolistaa niin, että se esimerkiksi huomioisi eläkeläisjärjestöjen sellaisen kehittämistyön, joka tukee etsivää ja löytävää vanhustyötä.”

- Keravan, Vantaan sekä Vantaa-Keravan vanhusneuvostot 9.9.2024

Kiitos!

Eero Kivinen

eero.kivinen@ekl.fi

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Haapaniemenkatu 14, 2.krs

PL 168, 00531 HELSINKI

www.ekl.fi

”Täyttä elämää hyvässä seurassa – EKL”